

QURILISH KORXONALARIDA SIFAT MENEJMENTI TIZIMINI JORIY QILISH - DAVR TALABI

Saidahmedova Dilafroz Saidbaxromovna - JizPI, Iqtisodiyot va menejment kafedrasidaots.v.b.

Valixanova Mohinur - JizPI, Iqtisodiyot va menejment kafedrasida magistranti

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada qurilish korxonalarining sifat menejmentini jahon tajribasi asnosida tizimga joriy qilish va O‘zbekiston iqtisodiyotini modernizatsiya qilish va jamiyatni isloh qilish jarayonida qurilish sohasini rivojlantirishga qaratilayotgan chora-tadbirlar to‘g‘risida so‘z ketadi.

Kalit so‘zlar: Menejment, modernizatsiya, investitsiya, eksport va import, ISO tizimi, sifat.

ABSTRACT

This article talks about the implementation of the quality management of construction enterprises in the system based on the world experience and the measures aimed at the development of the construction industry in the process of modernization of the economy of Uzbekistan and the reform of the society.

Key words: Management, modernization, investment, export and import, ISO system, quality.

Kirish. O‘zbekistonda iqtisodiyotni modernizatsiya qilish va jamiyatni isloh qilish jarayonida qurilish sohasini rivojlantirishga qaratilayotgan chora-tadbirlar alohida o‘rin egallaydi. Bu borada hukumat va davlat rahbarining farmon hamda qarorlari, qabul qilingan davlat dasturlari, ular ijrosini ta‘minlash, tarmoqda islohotlar samaradorligini oshirish bo‘yicha olib borilayotgan tadbirlar natijasida bunyodkorlik ko‘lamlari tobora kengayib bormoqda.

Bugungi kunda mamlakatimizda 10 mingga yaqin qurilish materiallari ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyat yuritadi. Bundan ikki yil muqaddam bu borada 120 turdagi mahsulot tayyorlangan bo‘lsa, bugungi kunda ularning soni 180 tadan oshdi. “O‘zsanoatqurilishmateriallari” uyushmasiga a‘zo korxonalarining o‘zida joriy yilning yanvar-sentyabr oylarida 6 trillion so‘mlik mahsulot ishlab chiqarilgan, o‘shir sur‘ati o‘tgan yilning shu davriga nisbatan 112,8 foizni tashkil qilgan.

Ta‘kidlash joizki, sohaga investitsiyalarni keng jalb etish orqali mahsulot turlarini ko‘paytirish va sifatni oshirish ustuvor vazifalar sirasiga kiradi. Jumladan, 2020 yilning to‘qqiz oyida investitsiya dasturiga asosan 27 ta loyiha doirasida 228 million dollarlik (103,6 foiz) mablag‘lar, shu jumladan, 150,7 million dollar (100,5 foiz) to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy

investitsiyalar o'zlashtirilgan. 2021 yilda dasturga asosan 32 ta loyiha doirasidagi sarmoyalar 394,2 million dollarga yetishi, 284 mln dollar to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar jalb etilishi ko'zlanyapti.

So'nggi yillarda qurilish materiallari sanoati sohasida olib borilayotgan tub islohotlar natijasida yangi turdagi innovatsion, eksportbop va import o'rnini bosuvchi qurilish materiallaridan gulqog'oz, suyuq gulqog'oz, zoloblok, gazoblok, penoblok, polistrolblok, kompozit (asbestosiz) shifer, o'tga chidamli g'isht, yumshoq tom yopqich materiallari, issiqlik izolyatsiyalash materiallari va mahsulotlari (bazaltli, mineralli, toshdan olingan), bazaltdan armatura, bazaltdan tola, bazaltdan setka, fritta (kafellarga rang berishda ishlatiladigan xom ashyo), dekorativ bo'yoqlar, geotekstil, geomembrana, bentonit mat (to'shama), geosetka, georeshetka, geokompozitlar mahalliy ishlab chiqaruvchilar tomonidan o'zlashtirildi va ishlab chiqarilmoqda. Shuningdek, qurilish materiallarining sifatini belgilovchi standartlar xalqaro talablar bilan uyg'unlashtirilmoqda hamda 5458 ta xalqaro standartlar qabul qilindi (xalqaro va Yevropa (ISO, YEN) – 3987 ta, MDH mamlakatlari – 949 ta va milliy standartlar – 522 ta).

Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 23 maydagi PQ-4335-son qarori 6-ilovasiga muvofiq, sifatli va xavfsiz yangi turdagi qurilish materiallarini ishlab chiqarishga joriy qilish maqsadida, qurilish materiallarini ishlab chiqarish bo'yicha 2019 yilda 340 ta va 2020 yilda 626 ta (qaror bilan 542 ta xalqaro standartlarni qabul qilish vazifasi belgilangan) xalqaro standartlar qabul qilindi, shu bilan birga 2021 yil oxiriga qadar 505 ta xalqaro standartlar qabul qilinishi rejalashtirilgan.

O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligining Eksportni rivojlantirish agentligi tomonidan 2020 yilda 4 ta mahalliy qurilish materiallari ishlab chiqaruvchi korxonalariga xalqaro standartlarga muvofiq bo'lgan ISO 9001, ISO 14001, ISO 45001, ISO 50001 menejment tizimlarini joriy etish bo'yicha 585,7 mln so'm miqdorida moliyaviy ko'mak ko'rsatildi.

Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, korxonada ISO 9001 standarti talablariga javob beradigan sifat menejmenti tizimi (SMT)ni yaratish samaradorlik va rentabellikni oshirish, mijozlar ehtiyojini qondirishni ta'minlash, bozordagi mavqeini mustahkamlash, mahsulot va xizmatlar tannarxini pasaytirish, korxonaga (tashkilotga) ishonchni sezilarli darajada oshirish imkonini beradi.

Mahsulotlar sifati va raqobatdoshligini oshirish uchun milliy standartlarni jahon talablariga moslashtirish hamda korxonalarga joriy qilish juda muhim hisoblanadi. So'nggi yillarda mamlakatimizda standartlarning 43 foizi xalqaro me'yorlar bilan uyg'unlashtirilib, ularning soni 12 mingtaga yetkazildi. Bunday ishlar natijasida eksport imkoniyatlari kengaymoqda.

Zero, prezidentimiz ta'kidlaganidek, agar mahsulot xalqaro sertifikatga ega bo'lmasa, u hech qachon raqobatbardosh bo'la olmaydi. Mamlakatda har bir tadbirkor standartni bilishi, tanishi kerak, shunday muhit yaratish zarur¹.

Korxonada xalqaro standartlarga mos keladigan sifat menejmenti tizimini joriy etish uchun belgilangan me'yorlarda ko'zda tutilgan bir qator harakatlar amalga oshirilishi kerak. Tajribalar shuni ko'rsatadiki, ISO tizimi korxonada hayotiga "noldan" qat'iy kirishi uchun olti oydan 18 oygacha davom etadi. Bunday sharoitda rahbarlar mutaxassislarining yordamidan foydalanishlari yoki o'zlari zarur choralarini ko'rishlari talab etiladi.

Zamonaviy qarashlarga ko'ra, sifat menejmenti tizimi sifat menejmentini to'liq amalga oshirish imkonini beradigan bir qancha elementlarning mavjudligini nazarda tutadi. Bu elementlarga quyidagilar kiradi:

- sifat siyosati;
- sifatni rejalashtirish tizimi (sifat maqsadlarini belgilash, kerakli resurslarni aniqlash va boshqalar);
- tashkilotning jarayon modeli (jarayonlarning tavsifi, sxemalar, protseduralar, ko'rsatmalar va boshqalar);
- sifatni nazorat qilish tizimi (kiruvchi resurslar, yarim tayyor mahsulotlar, mahsulotlar, jarayonlar va boshqalar);
- mijozlar ehtiyojini qondirish monitoringi tizimi;
- ichki sifat nazorati tizimi;
- tashqi sifatni ta'minlash tizimi (ayniqsa, sertifikatlash holatida);
- jarayonlar va mahsulotlar uchun sifatli axborotni boshqarish tizimi (sifat yozuvlari);
- rahbariyat tomonidan sifatni tahlil qilish tizimi;
- sifatni doimiy yaxshilash tizimi;
- nomuvofiqliklarni boshqarish;
- tuzatish choralari;
- profilaktika choralari;
- tashqi yetkazib beruvchilarni boshqarish tizimi.

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.M. Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojatnomasi. // Xalq so'zi. 2020 yil 24 yanvar

Sifat menejmenti tizimining arxitekturasi va uning elementlarini muayyan tashkilotda amalga oshirishning o'ziga xos usullari uning ko'lami, profili, tuzilishi, madaniyati, boshqaruv uslubi, maqsadlari va boshqa omillarga bog'liq.

Sifat menejmenti tizimini ishlab chiqish va joriy etish ISO 9000 standartlariga muvofiq, qat'iy belgilangan tartib asosida amalga oshiriladi. U quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi:

1-bosqich - korxonada xodimlarini ISO 9000 seriyali standartlarda belgilangan sifat tamoyillariga o'rgatish. Nafaqat tashkilot va bo'limlar/bo'limlar rahbarlari, balki oddiy xodimlar ham.

2-bosqich - korxonada amaldagi sifat menejmenti tizimini tahlil qilish. Ushbu bosqichning maqsadi mavjud SMT ISO 9000 seriyali standartlar talablariga qanday mos kelishini va unda nimani tuzatish / takomillashtirish kerakligini tushunishdir.

3-bosqich - kelajakdagi SMT asoslarini ishlab chiqish. Ushbu bosqichda korxonaning asosiy va yordamchi jarayonlari aniqlanadi, tashkiliy tuzilma yaratiladi yoki to'g'rilanadi, sifatni boshqarish sohasidagi boshqaruv va xodimlarning vazifalari taqsimlanadi.

4-bosqich - SMT hujjatlari to'plamini ishlab chiqish.

5-bosqich - SMTni joriy etish. Ushbu bosqichda xodimlarni SMT talablarini hisobga olgan holda ishlashga o'rgatiladi, korxonaning ichki auditini muntazam ravishda amalga oshiradigan auditorlar guruhini tanlash va o'qitish, ishlab chiqilgan talablarni hisobga olgan holda korxonaning ishlash jarayonlarini qayta qurish.

6-bosqich - sertifikatlash. Sifat menejmenti tizimi sertifikatlashtirish organining mutaxassislaridan sinovdan o'tkaziladi, agar u ijobiy bo'lsa, kompaniya ISO 9001 yoki 9000 oilasining boshqa standartiga muvofiqlik sertifikatini oladi.

Xulosa: Bir so'z bilan aytganda, sifat menejmenti tizimini samarali amalga oshirish uchun korxonada sifat menejmenti sohasidagi ishlarni, biznes-jarayonlarni batafsil tahlil qilish, korxonada sifat menejmenti tizimini ishlab chiqish va joriy etish bo'yicha ishchi guruh tuzish, kompaniyaning sifat strategiyasini aniqlash kerak. Qurilish korxonalarida SMTni joriy qilish korxonada faoliyatini doimiy ravishda takomillashtirish hamda tashkilotning ichki va yashqi bozorda raqobatbardoshligini oshirish uchun xizmat qiladi hamda har qanday tashkilotning raqobatbardoshligini belgilaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. «Xalq so'zi» gazetasi, 2018 yil 29 dekabr № 271-272 (7229-7230) soni

2. Saidbaxromovna, S. D., & Muhabbat, X. (2022). Raqamli iqtisodiyot sharoitida tadbirkorlik faoliyatini boshqarishga ta'sir etuvchi omillar. *International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research*, 124-128.

3. Saidmuradova, T. S. (2021). Yengil sanoat mahsuloti raqobatbardoshligini oshirishda sifat menejmenti mexanizmini rivojlantirish yo'llari. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(5), 87-93.